

מבט על, גיליון 550, 18 במאי 2014

**שגריר ישראל בארצות הברית
על יחסי שתי המדינות**

זכי שלום

בהרצאה שנשא במכון להגנת הדמוקרטיות (Foundation for Defense of Democracies) בווינגטון ב-1 במאי 2014 התייחס שגריר ישראל בארצות הברית, רון דרמר, בהרחבה, לשורה של נושאים העומדים על סדר היום הלאומי של מדינת ישראל, וביניהם: א. המשא ומתן עם איראן סביב פעילותה הגרעינית. ב. תהליך השלום הישראלי-פלסטיני. ג. האביב הערבי. ד. יחסי ישראל-ארצות הברית. לדברים שאמר נודעת חשיבות רבה, בין השאר על רקע ההערכה הסבירה שהם מבטאים לא רק את דעתו האישית, אלא גם הערכות ועמדות המקובלות על אישים בהנהגה בישראל. מאמר זה מתייחס בעיקר לעמדותיו בסוגיית יחסי ישראל-ארצות הברית, סוגיה שיש לשגריר חלק נכבד בעיצובה.

השגריר קובע, כי כיום ישראל הינה מעצמה מובילה בתחום המדעי-טכנולוגי. לאור העובדה שהמימד המדעי הינו מרכיב דומיננטי בקביעת העוצמה הביטחונית והכלכלית של מדינות, ניתן לקבוע, כי מעמדה ה"מעצמתי" של מדינת ישראל ילך ויתחזק עם השנים. השגריר מציין תחומים שונים בהם ישראל נחשבת למדינה מובילה, כמו רפואה, מים, וחקלאות. עם זאת הוא מתייחס בעיקר לתחום לוחמת הסייבר. זהו תחום המגלם בתוכו לא רק איום בטחוני גדול על מדינות רבות בעולם, אלא גם שוק כלכלי ענק ההולך ומתפתח. בתחום זה, כך משתמע מדברי השגריר, ישראל מתפקדת כמעצמה של ממש – שותפה טבעית של ארצות הברית. ישראל, קובע השגריר, תהיה בת הברית החשובה ביותר של ארצות הברית במאה ה-21.

בהמשך דבריו קובע השגריר רון דרמר, כי יחסי ישראל עם ארצות הברית ילכו ויתחדקו בעתיד. זו אינה משאלת לב, אלא הערכה מציאותית של האינטרסים והערכים של שתי המדינות. ארצות הברית, קובע השגריר, תתקשה להתנתק מן המזרח התיכון גם אם תחפוץ בכך. הסיבה העיקרית לכך נעוצה בעובדה שהאיומים העיקריים על ארצות הברית יצמחו במזרח התיכון. לפיכך, כך ניתן להבין מדבריו, תזדקק ארצות הברית לבעל ברית שימלא אחר התנאים העיקריים הבאים: א. תעמוד לרשותו עוצמה צבאית מוכחת. ב. מערכת האינטרסים שלו תהא זהה לזו של ארצות הברית. ג. מערכת הערכים שלו תהא זהה לזו של ארצות הברית. רק במקרה של ישראל לא תעמוד ארצות הברית בפני הדילמה של הצורך לבחור בין מימוש האינטרסים ומימוש ערכי היסוד והנורמות המקובלות על העם האמריקני. על בסיס זה קובע השגריר, כי בעוד שבמהלך המאה ה-20 בריטניה הייתה בעל הברית החשוב ביותר של ארצות הברית, הרי במהלך המאה ה-21 ישראל תהיה בעלת הברית החשובה ביותר של ארצות הברית בעולם.

המסקנה המשתמעת מדברי השגריר, אם כי הוא אינו אומר אותה במפורש, היא, שהן ישראל והן ארצות הברית צריכות מעתה "לשנות את הדיסקט" בכל הנוגע לדימוי מאפייני מערכת היחסים ביניהן. עד כה שלטה בכיפה התפיסה שמדובר במערכת יחסים א-סימטרית בין מעצמת על ומדינה קטנה וחלשה יחסית. מטבע הדברים, מתוך דימוי זה השתמעה המסקנה, כי ישראל היא מדינה הנזקקת תדיר ל"חסדיה" של המעצמה הגדולה – ישראל, היא "המקבלת" וארצות הברית, היא "הנותנת". דימוי זה, לדברי דרמר, חייב לעבור שינוי דרמטי. השגריר אינו מתיימר לקבוע, כי מערכת היחסים בין שתי המדינות, היא סימטרית ו-שוויונית. יחד עם זאת הוא מדגיש שישאל אינה עוד מדינה במעמד של "מקבלת" בלבד. היא גם במעמד של גורם חשוב וערכי, בעל יכולות המצויות רק בידי מעצמות, היכול לתרום לצד השני נכסים בעלי ערך רב מנקודת ראותו.

מדבריו משתמעת המסקנה, כי במערכת יחסים מעין זו ישראל בשום אופן אינה צריכה לראות את עצמה כמדינה החייבת לקבל תכתיבים של הממשל האמריקני. היא בהחלט יכולה לחוש עצמה חופשית לסרב לקבל את תביעות הממשל ממנה, אם, וכאשר, היא מעריכה שתביעות אלה עלולות לפגוע באינטרסים חיוניים שלה.

בהמשך מתייחס השגריר למחלוקות הקיימות בין ישראל וארצות הברית בסוגיות שונות, לרבות בהקשר למדיניות כלפי איראן והמשא ומתן הישראלי-פלסטיני. השגריר דוחה את הטענות לפיו סירוב של ישראל לקבל מתווה המוצע על ידי ממשל אמריקני והחלטה ישראלית לפעול בדרך חד צדדית, בניגוד לעמדת הממשל, יביאו, בהכרח, להרעת היחסים בין שתי המדינות. מדברי השגריר משתמע, כי הניסיון ההיסטורי מוכיח שגם כאשר ישראל דחתה את עמדות הממשל ופעלה בניגוד להן, בסופו של דבר מערכת היחסים בין שתי המדינות לא נפגעה, ובדרך כלל היחסים אף מתחזקים. השגריר אינו מסביר את ההיגיון בכך. מדבריו ניתן להבין שארצות הברית רוחשת הערכה וכבוד לבעלת ברית, היודעת לעמוד על האינטרסים החיוניים לה, גם מול איומי הממשל האמריקני. לפיכך, הגם שבטווח הקצר תיווצר מתיחות בגין "עקשנותה" של ישראל, בטווח הארוך יתרום הדבר להעצמת היחסים בין שתי המדינות.

השגריר מאזכר את הדוגמאות העיקריות הבאות בהקשר זה: א. ב-1948 הכריזה ישראל על עצמאותה בניגוד לדעת הממשל האמריקני. ב. ב-1967 יצאה ישראל למלחמת ששת הימים למרות הבהרה מפורשת של נשיא ארצות הברית שישלם עלולה "להישאר לבד" אם תפעל לבד. ג. ב-1981 תקפה ישראל את הכור הגרעיני בעיראק בידיעה ברורה שממשל הנשיא ריגן מתנגד לכך. ד. במהלך מבצע "חומת מגן", בשנת 2002, סירבה ישראל להיענות לתביעות ממשל הנשיא בוש להפסיק את מבצע "חומת מגן" בטרם הושלמו יעדי המבצע.

הלך מחשבה זה יכול להסביר אולי את עמידתו של ראש הממשלה כנגד תביעות שונות שהעלה מזכיר המדינה, קרי, במהלך שליחותו האחרונה באזור, ובכלל זה הקפאת הבניה ושחרור אסירים אזרחי ישראל במסגרת הפעימה הרביעית; את העובדה ששר הביטחון לא נרתע מביקורת של מתווה הביטחון שהציע הממשל האמריקני לקראת אפשרות של הסדר. הלך מחשבה זה אינו יכול שלא להוביל למסקנה שגם בהקשר האיראני עמדתה השלילית של ארצות הברית כלפי פעולה צבאית ישראלית עצמאית נגד איראן, **כשלעצמה**, לא תרתיע את ממשלת נתניהו מלפעול בדרך צבאית חד צדדית, אם וכאשר זו תיווכח לדעת שזו האופציה היחידה שנותרת לה למנוע את התגרענותה הצבאית של איראן.

יש מקום לסברה כי תמונת המצב שהציג השגריר אודות עוצמתה של מדינת ישראל ויחסי ישראל-ארצות הברית אינה תואמת את הערכת המצב של הממשל האמריקני אודות אופים של יחסים אלה. אם אכן תפעל ישראל לאורה של תפיסת עולם זו, יש להניח, כי תגיע לעימותים הולכים ומתמשכים עם ארצות הברית, בין אם תחת ממשל רפובליקני ובין אם – דמוקרטי. מעבר לכך, נימת דבריו הבוטחת והנחרצת של השגריר עלולה לטעת בממשל האמריקני את התחושה שידה של ישראל "קלה על ההדק" בבואה לשקול אם לקבל או לדחות פניות של הממשל האמריקני אליה, וכי היא לא תהסס לסרב לבקשות הממשל גם כאשר אין המדובר בפגיעה באינטרסים חיוניים שלה.